

Оскільки інтеграція у світову економіку приводить до вищих темпів економічного зростання, то регулювання експортного потенціалу як загалом по країні, так і по окремих її підприємствах, має стати стратегічною метою економічної політики держави.

Метою третього етапу Дослідження експортного потенціалу авіаційної галузі України НДР «Дослідження експортного потенціалу авіаційного комплексу України» є аналіз основних тенденцій розвитку та оцінювання експортного потенціалу підприємств й організацій авіаційної галузі України в умовах нестабільності ринку та викликів сучасності.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти України та ЄС, що регулюють господарську діяльність підприємств транспорту, документи методичного та нормативного спрямування міжнародних організацій у сфері реформування транспорту, матеріали, опубліковані в наукових фахових виданнях, інформація Державної служби статистики України, Національного банку України, аналітичні матеріали Міністерства інфраструктури України, Міністерства фінансів України, Рахункової палати України, Державного підприємства з обслуговування повітряного руху України «Украерорух», статистичні дані ДП «ЗАВОД 410 ЦА», комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни)», Міжнародного аеропорту «Бориспіль», статистичні дані підприємств авіаційної галузі України тощо.

В результаті виконання третього етапу НДР:

- встановлено особливості та переваги діяльності підприємств українського авіаційного комплексу, виокремлено передумови й чинники розвитку експортного потенціалу;

- визначені глобальні сучасні тенденції на авіаційному ринку та проаналізовано структурні характеристики розвитку експортного потенціалу авіапідприємств та їх вплив на соціально-економічний розвиток країни;

- викладено структуру зовнішньоекономічних зв'язків та конкурентоспроможності потенціалу цих авіапідприємств, які визначають зміст і взаємозв'язок мети, об'єкта, принципів та методів розвитку потенціалу для досягнення визначених цілей;

- дістали розвитку методичні засади оцінювання експортного потенціалу підприємств авіаційного комплексу країни.

У процесі дослідження, на третьому етапі, було проаналізовано недосконалу систему державної підтримки (преференцій і стимулів), подано детальну класифікацію авіаційних товарів, які за призначенням мають цивільне, військове (ТВП) та подвійне використання (ТПВ), а також зазначено, що, відповідно до українського законодавства, експортними товарами підприємств авіаційного комплексу є вироби (літаки, вертольоти, безпілотні літальні апарати, авіадвигуни, бортові авіаційні системи, агрегати, прилади тощо), послуги (продаж, ремонт, навчання, експлуатація, сертифікація тощо) та технології (розробки, випробування, виготовлення, ноу-хау, інтелектуальні права тощо) цивільного, військового та подвійного використання.

Встановлено, що особливостями товарів підприємств авіаційного комплексу є високий рівень технологічності, велика початкова вартість необхідних фінансових, технологічних і кадрових ресурсів для організації виробництва; великі терміни розробок, випробувань та створення виробів, складний рівень кооперації виробників, високий рівень сертифікації та контролю якості виробів, високий рівень гарантії безпеки, високий рівень підготовки фахівців з експлуатації товарів авіапідприємств, наявність гарантії після продажу товарів, сервісна підтримка їх експлуатації. Це загалом зумовило складність на теоретико-методологічному рівні наукових досліджень економічних показників функціонування підприємств авіаційного комплексу і його розвитку, зокрема виробничого та експортного потенціалів (ЕП), конкурентоспроможності, системи маркетингу товарів авіапідприємств комплексу.

Досліджено певну сукупність взаємозалежних факторів, їх адаптивність до ресурсообмежених умов функціонування та співвідношення часток у загальному виробничо-господарському обігу.

З'ясовано характер державної політики регулювання та реалізації авіасектору, що дозволило встановити:

а) деструктивність деяких законодавчих актів, які регулюють діяльність авіапідприємств (наприклад: створення служби авіаційного пошуку й рятування; охорона навколишнього природного середовища від шумових впливів та емісії 19 авіаційних двигунів; створення правових основ використання безпілотної авіації);

б) необхідність реформування авіаційної промисловості, насамперед у контексті підвищення її конкурентоспроможності, задоволення внутрішніх потреб країни з урахуванням загальносвітових тенденцій розвитку міжнародного ринку авіатехніки й повітряних перевезень.

При цьому, пріоритетним напрямом реформування авіаційної промисловості повинна стати самоорганізація господарюючих суб'єктів у вертикально інтегровані бізнес-групи, у тому числі аналогічні світовим, їх структурно-технологічна й організаційна трансформація, вибір профілю (диверсифікованих профілів) діяльності.

Запропоновано до використання та обґрунтовано інтеграційний інструментарій діагностики конкурентоспроможності українських авіапідприємств і розвитку ЕП, формалізація якого спирається на теоретикометодологічні положення теорії розвитку та визначення ймовірності досягнення перспектив зростання конкурентоспроможності в контексті нарощення загроз і викликів глобалізації та транснаціоналізації світової економіки. Обґрунтовано, що Україна має значний потенціал розвитку авіаційного ринку.

Розвиток підприємств авіаційного комплексу є пріоритетним напрямом для держави. Доведено, що розвиток підприємств авіаційного комплексу є одним із суттєвих показників економічного та технологічного розвитку держави. Визнано, що Україна має потужний промисловий і науково-технічний потенціал у багатьох високотехнологічних галузях, при цьому наведено світовий досвід збільшення обсягів виробництва та темпів зростання авіаційної промисловості в країнах світу.

Оцінено результативність функціонування й розвитку підприємств авіаційного комплексу – одного з ключових стратегічних напрямів для України. Основними ринковими трендами, що наразі визначають діяльність авіації в Україні, є розвиток і переосмислення бізнес-моделей авіапідприємств, а отримані характеристики дали підстави для висновку щодо ймовірності вирішення економічних, організаційних, ресурсно-функціональних та екологічних проблем.

З'ясовано особливості формування та набуття актуальності експортного контролю, що зумовлено двома чинниками: можливістю експортного контролю сприяти інтересам міжнародної безпеки та можливістю дотримання власних національних інтересів державами, які його застосовують.

Досягнення мети експортного контролю забезпечено шляхом «втручання» в зовнішньоекономічну діяльність через процедури експортного контролю за міжнародними передачами «чутливих» товарів. Застосування таких процедур зумовлено необхідністю забезпечення національної безпеки держави та виконання міжнародних зобов'язань держави щодо нерозповсюдження зброї масового знищення (ЗМЗ), засобів її доставки, обмеження дестабілізуючих передач звичайних озброєнь і протидії тероризму. Таким чином, під час здійснення заходів експортного контролю постійно вирішують завдання усунення суперечностей між національними цілями держави й міжнародної безпеки та цілями економічного розвитку.

Оцінено збалансованість та особливості розвитку підприємств авіаційного комплексу країни з погляду діалектики основних понять і категорій, з урахуванням усіх

чинників, що зумовили необхідність формування та реалізації експортного потенціалу всіх ключових складових підприємств авіаційного комплексу країни.

Крім широкої палітри загальноекономічних чинників, з деталізацією політичних, фінансово-економічних, соціальних, технічних, технологічних, екологічних та інформаційних, і в тісному взаємозв'язку з ними детально розглянуто транспортні чинники, які є ключовими в реалізації експортного потенціалу підприємств авіаційного комплексу. Урахування зазначених параметрів дозволить формалізувати об'єктивні рішення для ідентифікації процесів збільшення забезпеченості країни власними високотехнологічними розробками, сформуванню умов для підвищення рівня експортного потенціалу промислових авіапідприємств при зниженні ресурсоемності.

Ефективне функціонування будь-якого підприємства в сучасному міжнародному економічному середовищі можливе лише за умови керованого розвитку його експортного потенціалу. У процесі аналізу встановлено підходи до комплексної оцінки експортного потенціалу підприємств авіаційного комплексу, що дозволили залучити більшу кількість показників для аналізу конкурентоспроможності підприємств авіаційного комплексу на світових ринках. Це дало можливість переорієнтації зовнішньоекономічних зв'язків для підприємств авіаційного комплексу. При цьому йдеться не про пасивне ставлення до новітніх управлінських розробок, а про проблемно-орієнтовану методологію формування механізму управління розвитком експортного потенціалу підприємств, адаптовану до сучасних умов міжнародної конкуренції.

За результатами досліджень під час виконання третього етапу науково-дослідної роботи «Дослідження експортного потенціалу авіаційного комплексу України», були опубліковані наступні монографії, статті та тези доповідей:

Монографії:

1. **Razumova K., Kyrylenko O., Zarubinska I., Novak V., Guryna G.,** Ways of realization Ukraine's transport system to the EU. Collective monograph. MODERN ASPECTS OF SCIENCE. 11-th volume of the international collective monograph. 6. International Economics. Czech Republic . – 2022, 437p., P.151-160.

Статті в наукових виданнях:

1. **Razumova K., Kyrylenko O., Guryna G., Novak V., Zarubinska I.** Organizational and economic mechanism of ensuring corporate social responsibility. Зб. наук. пр. ДВНЗ «Університет банківської справи» «Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики». – Харків: ХННІ, 2022. - №2(43), С.342-348.
<https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/3710/3550>

The edition materials are posted in Web of Science

2. **Andriushchenko K., Gurina G., Danilova E.,** Transoformation an integrated structural assessment of the export potential of the aviation complex. Acta Innovations, 2021, #39, p.41-53

The edition materials are posted in Scopus

3. **Gurina G., Andriushchenko K.,** Implementation of directives of the European Union and formation of a model of sustainable development of export potential of aviation aircrewing enterprises. Acta Innovations, 2021, #42, p.24-38

The edition materials are posted in Scopus

4. **Naumov O. et al.** (2022) Using Bayesian Networks to Estimate the Effectiveness of Innovative Projects. In: Babichev S., Lytvynenko V. (eds) Lecture Notes in Computational Intelligence and Decision Making. ISDMCI 2021. Lecture Notes on Data Engineering and Communications Technologies, vol 77. pp 729-743. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-82014-5_50

URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-82014-5_50

The edition materials are posted in Scopus

5. **Lytvynenko L., Kalmanbetova G., Shevket O., Kara I., Gerlitz L., Popova Y.** Prospects of using the urban railway for logistics support of urban areas. *Transportation Research Procedia*. 2022. Vol. 63. P. 1199-1204.

У провідному науковому виданні Нідерландів, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Scopus.

6. **Voitsehovskiy V., Grygorak M., Lytvynenko S., Gabrielova T., Lytvynenko L.** Designing integrated cargo delivery systems on logistics principles. *Lecture Notes in Mechanical Engineering. Safety in Aviation and Space Technologies*. 2022. Vol. 9. P.73-82. **У провідному науковому виданні Німеччини, включеному до міжнародної наукометричної бази даних Scopus.**

7. **Новак В.О., Кириленко О.М., Разумова К.М., Ігнатюк В.В.** Організація міжнародних перевезень вантажів основними видами транспорту. *Науковий журнал Наукоємні технології: № 1(53), НАУ, 2022. С.70-77. DOI: 10.18372/2310-5461.53.16510*

file:///C:/Users/Home/Downloads/53.1.2022%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%BC%20(1).pdf

Фахове видання категорії «Б»

8. **Кириленко О.М., Новак В.О., Разумова К.М., Лук'яненко М.О.** Деякі аспекти розвитку авіаційного транспорту України в післявоєнний період. *Економіка. Фінанси. Право.* – 2022. – №9/1. – С. 37-42.

У фаховому виданні. Категорія Б. База Index Copernicus.

9. **Ovsak O.P.** Economics, management and administration in the coordinates of sustainable development: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. 716 p. ISBN: 978-9934-26-157-2. P.20-53. Chapter 2. Development and condition of air transport in the transport sector of Ukraine. P.20-54. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-157-2-2>

Видана 28.12.2021.

10. **Овсак О.П.** Садловська І.П. Організаційні та правові аспекти Угоди між Україною, Європейським Союзом та його державами – членами «Про спільний авіаційний простір». «Причорноморські економічні студії». – ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій». – Випуск (74). – 2022.– С. 65-70. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-10>

11. Садловська І.П. **Овсак О.П.** Аналіз відповідності регулювання діяльності повітряного транспорту України вимогам Європейського Союзу до країн – кандидатів. *Проблеми системного підходу в економіці*. Зб. наук. пр. – К.: НАУ, 2022. 2(88), С.30-39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2022-2-4>

12. **Kolesnyk M.V. (2022)** Diffusion of social values of international company as factor of sustainable development and competitive growth. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. том 33 (72), №2, pp.43-48*

13. **Kolesnyk M.V. (2022)** Issues of current modification of business models under the influence of socially oriented management. *Український журнал прикладної економіки та техніки. Том 7. №2, pp. 225-233*

14. **Sushchenko R., Zapara Y., Saienko V., Kostiusenko V., Lytvynenko L., Pron S.** Application of socially-oriented and legal innovative practices in the urban transport flow logistics and tourism. *International Journal of Agricultural Extension*. 2022. №10 (2). P. 39-47.

У провідному науковому виданні Пакистану.

15. **Lytvynenko L.** Strategic leadership of EU online travel agencies: management in VUCA environment. *Інноваційні транспортні технології та транспортні системи: міжнар. наук.-практ. конф., 6 травня 2022 р. Київ, НАУ, 2022. С. 42-44.*

Тези доповідей:

1. **Kyrylenko O. N., Ternadze D.S.** The main determinants of the European integration processes of the transport industry/ The materials of the XVIII International academic professional conference “Modern management problems”: section 1. Management of transport and logistics in the conditions of European integration.- October 28, 2022. – К., 2022.

2. **Razumova K.M., Danilova E.I., Novak V. O.** Competitive strategy aviation sector on the way to the EU/ The materials of the XVIII International academic professional conference “Modern management problems”: section 1. Management of transport and logistics in the conditions of European integration.- October 28, 2022. – K., 2022.

3. **Gurina G., Podrieza S.** Priority directions for the development of the digital economy in Ukraine / The materials of the XVIII International academic professional conference “Modern management problems”: section 1. Management of transport and logistics in the conditions of European integration.- October 28, 2022. – K., 2022.

4. **Наумов О.Б.,** Наумова О.В. Інституційні засади стратегічного розвитку авіатранспортного сектору та допоміжної інфраструктури. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічні пріоритети розвитку економіки, менеджменту, сфери обслуговування та права в умовах інтеграційних процесів», Херсонський державний університет, 03-04 листопада 2022 р.

5. **Овсак О.П.** Європейський вектор інтеграції авіаційної індустрії України Тези НАУ Сучасні проблеми менеджменту. Матеріали XVIII міжнародної науково-практичної конференції. 29 жовтня 2021, м. Київ. С.13.

6. **Kolesnyk M.V.,** Kryvytska N.Y., Sylva M.Y. Innovation Influence on Business Processes in International Market Entry Strategies // VI Міжнародна наукова конференція "Сучасні трансформації в економіці та управлінні", 3-4 червня 2022 р. Klaipeda, Lithuania, Baltija Publishing. p.p. 90 – 94.

7. **Колесник М.В.** Корпоративна соціальна відповідальність як інструментарій сталого розвитку // Modern research in world science. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference. SPC “Sci-conf.com.ua”. Lviv, Ukraine. 2022. pp. 733-736. URL: <https://sci-conf.com.ua/vi-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-modern-research-in-world-science-4-6-09-2022-lviv-ukrayina-arhiv/>

8. **Lytvynenko L.** Smart logistics solutions for sustainable development in EU urban logistics. Сучасні проблеми менеджменту: XVIII міжнар. наук.-практ. конф., 28 жовтня 2022 р.: тези доп. К., 2022.

9. **Tepnadze David, Evgenidze Giorgi.** Airline strategic flexibility management in the conditions of dynamic changes. Problems of aviation, multimodal transportation organization an use of aviation in economic fields: section3. Use of aviation in economic fields.- November 24, 2022. – K., 2022.

Даний анований звіт розглянуто та обговорено на засіданні кафедри Менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств від 29 листопада 2022р., протокол № _____.

В результаті розгляду прийнято рішення продовжити виконання науково-дослідної роботи та перейти до четвертого етапу: «Взаємозв'язок експортного потенціалу авіаційного комплексу України з іншими галузями національної економіки та зовнішнього середовища».

Завідувач кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної
діяльності підприємств

Кириленко О.М.

Науковий керівник

Кириленко О.М.

З анованим звітом ознайомилася:

Декан ФТМЛ (_____)

Мостенська Т.Л.